

Реферат на тему: "Життя і творчість Ф. І. Тютчева"

Федір Тютчев

РЕФЕРАТ

на тему

"ЖИТТЯ І ТВОРЧИСТЬ

Ф. І. ТЮТЧЕВА"

Із самого дитинства входить у наше життя дивною, заворожливою чистотою почуття, ясністю і красою образів поезія Федора Івановича Тютчева:

Люблю грозу на початку травня,
Коли весняний, перший грім,
Як би резвиться і граючи,
Гуркоче в небі блакитному...

Федір Іванович Тютчев народився 23 листопада/5 грудня 1803 року в садибі Овстуг Орловської губернії Брянського повіту в середньо-поміщицькій, старо-дворянській родині. Первісне утворення Тютчев одержав будинку. З 1813 року його вчителем російської мови був С. Е. Раїч, молодий поет і перекладач. Раїч знайомив свого учня з добутками росіянки і світової поезії і заохочував його перші віршовані досвіди. "З яким задоволенням згадую я про тих солодких годинах,— розповідав згодом у своїй автобіографії Раїч,— коли, бувало, весною і влітку, живучи в підмосковній, ми вдвох з Ф. І. виходили з будинку, запасалися Горацієм, чи Вергілієм ким-небудь з вітчизняних письменників і, сівши в гаї, на горбку, поглиблювалися в читання і потопали в чистих насолодах красами геніальних добутків поезії". Говорячи про незвичайні здібності свого "обдарованого від природи" вихованця, Раїч згадує про те, що "по тринадцятому році він переводив вже оди Горація з чудовим успіхом". Ці переклади з Горація 1815—1816 років не збереглися. Але серед ранніх вірші поета є ода "На новий 1816 рік", у якій можна побачити наслідування латинському класику. Вона була прочитана 22 лютого 1818 року поетом і перекладачем, професором Московського університету А. Ф. Мерзляковим у Суспільстві аматорів російської словесності. 30 березня того ж року юний поет був обраний співробітником Суспільства, а через рік з'явилося в печатці тютчівське вільне перекладання з Горація— "Послання Горація до Мецената".

Восени 1819 року Тютчев був прийнятий у Московський університет на словесне відділення. Щоденник цього років товариша Тютчева, майбутнього історика і письменника М. П. Погодіна, свідчить про широту їхніх інтересів. Погодін почав свій щоденник у 1820 році, коли був ще студентом університету, захопленим юнаком, відкритим для "вражень буття", що мріяли про "золоте століття", про те, що через сто, через тисячу років "не буде багатих, усі зрівняються". У Тютчеву він знайшов того "прекрасної молодого людини", у міг перевіряти і довіряти свої думки. Вони говорили

про "майбутню освіту" у Росії, про "вільний шляхетний дух думок", про оду Пушкіна "Вільність"... 3. Викривальний тираноборчицький пафос "Вільності" був співчутливо сприйнятий молодим поетом, і він відповів віршованим посланням Пушкіну ("До оди Пушкіна на вільність"), у якому вітав його як викривача "тиранів заскнілих". Однак вільнодумство юних мрійників носило в достатньому ступені помірний характер: Тютчев порівнює "вогонь волі" з "полум'ям божим", іскри якого сиплються на "чола блідих царів", але в той же час, вітаючи глашатая "святих істин", він призиває його "розніжувати", "розчулювати", "зм'якшувати" серця царів — не затьмарюючи "блиску вінця".

У юнацькому прагненні осягти всю повноту буття університетські товариші зверталися до літератури, історії, філософії, усі піддаючи своєму критичному розбору. Так виникали їхня суперечки і бесіди про російську, німецьку і французьку літературу, про "вплив, яке словесність однієї мови має на словесність іншого", про курс лекцій по історії російської літератури, що вони слухали на словесному відділенні.

У ранньому інтересі Тютчева до ідей далеких друг від друга мислителів відбилися і пошуки власних рішень, і відчуття складності, неоднозначності цих рішень. Тютчев шукав своє власне прочитання "книги природи", у чому переконує нас усі його подальша творчість.

Університет Тютчев закінчив за два роки. Навесні 1822 року він був уже зарахований на службу в Державну колегію іноземних справ і, призначений понадштатним чиновником при російській дипломатичній місії в Мюнхені, незабаром виїхав за кордон. Перші шість років перебування за кордоном поет числився "понад штат" при російській місії і лише в 1828 році одержав місце другого секретаря. Цю посаду він займав аж до 1837 року. Не раз у листах до рідних і знайомим Тютчев жартівливо писав про те, що занадто затяглося його чекання підвищення, і так само жартівливо пояснював: "Тому що я ніколи не відносився до служби серйозно,— справедливо, щоб служба також сміялася треба мною".

Тютчев був супротивником кріпосного права і прихильником представницької, установленної форми правління — більше всього, конституційної монархії. З великою гострістю Тютчев усвідомлював невідповідність між своїм представленням про монархію і її дійсне втілення в російському самодержавному ладі. "У Росії канцелярія і казарми", "усе рухається навколо батога і чину",— у таких саркастичних афоризмах виразив Тютчев, що приїхав у Росію в 1825 році, свої враження від аракчеевського режиму останнього років царювання Олександра І.

За кордоном Тютчев пробув більш двадцяти років. Там він продовжує багато переводити. Від Горація, Шіллера, Ламартіна, що приваблювали його увагу ще в Москві, він звертається до Гете і до німецьких романтиків. Першим із російських поетів Тютчев переводить вірші Гейне, і притім до виходу у світло "Шляхових картин" і "Книги пісень", що зробили ім'я автора настільки популярним у Німеччині. З Гейне один час його зв'язують дружні відносини. У листі 1828 року К. А. Фарнгагену фон Ензе Гейне називав будинок Тютчев у Мюнхені (у 1826 році Тютчев женився на вдові росіянина

дипломата Елеонорі Петерсон) "прегарним оазисом", а самого поета — своїм кращим тодішнім другом.

Звичайно, перекладами не обмежувалася поетична діяльність Тютчева цього років. У 20-30-і роки він пише такі оригінальні вірші, що свідчать про зрілість і самобутність його таланту.

Навесні 1836 року, виконуючи прохання колишнього товариша по службі по російській місії в Мюнхені кн. И. С. Гагаріна, Тютчев послав у Петербург кілька десятків віршів. Через В'яземського і Жуковського з ними познайомився Пушкін, що зустрів їх з "здивуванням" і "захватом" — зі здивуванням і захватом перед "несподіваною появою" віршів, "виконані глибини думок, яскравості фарб, новини і сили мови". Двадцять чотири вірші під загальним заголовком "Вірша, прислані з Німеччини" і з підписом "Ф. Т." з'явилися в третьому і четвертому томах пушкінського "Сучасника". Друкування віршів Тютчева на сторінках "Сучасника" продовжувалося і після смерті Пушкіна — аж до 1840 року. За деякими виключеннями, вони були відібрані ще самим Пушкін.

У 1837 році Тютчев був призначений старшим секретарем російської місії в Туріні, а потім незабаром — повірником у справах. На час залишивши родину в Петербурзі, у серпні 1837 року Тютчев виїхав у столицю Сардинського королівства і через чотири з половиною місяця по приїзді в Турін писав батькам: "Воістину, мені тут зовсім не подобається і тільки безумовна необхідність змушує мене миритися з подібним існуванням. Воно позбавлено всякого роду цікавості і представляється мені поганим спектаклем, тим більше нудним, що він насилає нудьгу, тоді як єдиною його гідністю було б забавляти. Таке точно й існування в Туріні.

30 травня/11 червня 1838 року, як розповідав потім сам поет у листі до батьків, йому прийшли повідомити, що біля Любека, у берегів Пруссії, згорів російський пасажирський пароплав "Микола І", що вийшов з Петербурга. Тютчев знав, що на цьому пароплаві повинні були бути його дружина і діти, що направлялися в Турін. Він негайно ж виїхав з Туріна, але тільки в Мюнхені довідався подробиці про те, що трапилося.

Пожежа на пароплаві спалахнув у ніч з 18/30 на 19/31 травня. Коли розбуджені пасажери вибігли на палубу, "два широких стовпи диму навпіл з вогнем піднімалися по обидва боки труби й уздовж щогл; почалася жахлива метушня, що вже і не припинялася. Безладдя було неуявний..." — згадував у своєму нарисі "Пожежа на морі" І. С. Тургенєв, який теж був на цьому пароплаві.

Елеонора Тютчева виявила під час катастрофи повне самовладання і цілковите самовладання, але і без того слабке здоров'я її було остаточно підірване пережитим у цю страшну ніч. Смерть дружини потрясла поета, затьмаривши багато років гіркотою спогадів:

Твій милий образ, незабутній,
Він переді мною скрізь, завжди,
Недосяжний, незмінний,

Як уночі на небі зірка...

У п'ятилітню річницю смерті Елеонори Тютчев писав до тієї, котра допомогла перенести вагу втрати і ввійшла в життя поета, по його власному визнанню, як "земний привид": "Сьогоднішнє число-9 вересня — сумне для мене число. Це був самий жахливий день у моєму житті, і не будь тебе, він був би, імовірно, і останнім моїм днем" (лист до Ернестини Федорівни Тютчевої від 28 серпня/9 вересня 1843 року).

Після вступу в другий шлюб з Ернестиною Дернаберг Тютчев змушений був подати у відставку через самовільний від'їзд у Швейцарію з нагоди вінчання, що відбулося 17/29 липня 1839 року. Подавши у відставку, восени 1839 року Тютчев знову оселився в Мюнхені. Однак подальше перебування на чужині, не обумовлене службовим становищем, ставало усе більш і більш тяжким для поета: "Хоч я і не звик жити в Росії,— писав він батькам 18/30 березня 1843 року,— але думаю, що неможливо бути більш прив'язаним до своєї країни, ніж я, більш постійно заклопотаним тим, що до її відноситься. І я заздалегідь радуюся тому, що знову виявлюся там". Наприкінці вересня 1844 року Тютчев з родиною повернувся на батьківщину, а через півроку був знову зарахований у відомство Міністерства закордонних справ.

Петербурзький період життя поета відзначений новим підйомом його ліричної творчості. У 1848-1849 роках він пише справді зроблені вірші: "Неохоче і несміливо...", "Коли в колі убивчих турбот...", "Сльози людські, о сльози людські...", "Російській жінці", "Як Димний стовп світлішає в височині..." і ін. У 1854 році в додатку до березневого того "Сучасника" вийшов перший збірник віршів Тютчева, а в травневій книжці того ж журналу з'явилося ще дев'ятнадцять віршів. У тому ж році вірші Тютчева вийшли окремим виданням.

Поява збірника віршів Тютчева було великою подією тодішнього літературного життя. У "Сучаснику" виступив зі статтю "Кілька слів про вірші Ф. І. Тютчева" І. С. Тургенєв "...Ми не могли душевно не порадіти,— писав Тургенєв,— зборам воєдино розкиданих досі віршів одного із самих чудових наших поетів, як би переданого нам привітом і схваленням Пушкіна". У 1859 році в журналі "Російське слово" була поміщена стаття А. А. Фета "Про вірші Ф. Тютчева", у якій говорилося про нього як про самотнього "володаря" поетичної думки, який здібний з'єднувати "ліричну сміливість" поета з незмінним "почуттям міри". У тому ж 1859 році з'явилася знаменита стаття Добролюбова "Темне царство", у якій серед суджень про мистецтво зустрічається оцінка особливостей поезії Тютчева, її "пекучої пристрасності" і "суворої енергії", "глибокої думи, порушеної не одними стихійними явищами, але і питаннями моральними, інтересами громадського життя".

У ряді нових створень поета виділяються чудові по своїй психологічній глибині вірша: "Про, як убивчо ми любимо...", "Приречення", "Не говори: мене він, як і колись, любить..", "Остання любов" і деякі інші. Доповнені в наступні роки такими поетичними шедеврами, як "Весь день вона лежала в забутті...", "Є й у моєму страждальницькому застої...", "Сьогодні, друг, п'ятнадцять років минуло. .", "Напередодні річниці 4 серпня 1864 р.", "Немає дня, щоб душу не нила...",— вони склали так названий "денисовський

цикл". Цей цикл віршів представляє як би ліричну повість про любов, пережитої поетом "на схилі років",— про любов його до Олени Олександрівни Денисової. Їх "беззаконні" в очах суспільства відносини продовжувалися протягом чотирнадцяти років. У 1864 році Денисова умерла від сухоти. Не зумівши відгородити улюблену жінку від "суду людського", Тютчев у стражданнях, заподіяних їй двозначним її положенням у суспільстві, звинувачує насамперед самого себе.

Політичний світогляд Тютчева в основному складається до кінця 40-х років. За кілька місяців до свого повернення на батьківщину він випускає в Мюнхені брошуру французькою мовою "Лист до г-ну доктора Густавові Кольбу" (згодом передруковувалася за назвою "Росія і Німеччина"). У цьому творі, присвяченому взаєминам царської Росії з німецькими державами, Тютчев у протигагу Західній Європі висуває Європу Східну як особливий світ, що живе своїм самотнім життям, де "Росія за всіх часів служила душею і рушійною силою". Під враженням західноєвропейських революційних подій 1848 року Тютчев задумує великий філолофсько-публіцистичний трактат "Росія і Захід". Збереглися лише загальний план цього задуму, два розділи, оброблені у вигляді самостійних статей французькою мовою ("Росія і революція", "Папство і римське питання" — опубліковані в 1849, 1850 роках), і конспективні начерки інших розділів.

Як свідчать ці статті, а також листа Тютчева, він переконується в тім, що "Європа трактатів 1815 року" уже перестала існувати і революційний початок глибокий "проникнуло в суспільну кров". Бачачи в революції тільки стихію руйнування, Тютчев шукає результат тій кризі, що коливає світ, у реакційній утопії панславізму, переломленої в його поетичній уяві як ідея єднання слов'ян під егідою росіянина — "усеслов'янського" царя.

У поезії Тютчева 50-60-х років підсилюється трагізм сприйняття життя. І причина цього— не тільки в пережитій їм драмі, зв'язаній з любов'ю до Е. А. Денисової і її смертю. У його віршах виникають узагальнені образи пустельного краю, "бідних селищ", "бідного жебрака". Різкий, нещадний-жорстокий контраст багатства і бідності, розкоші і знедоленості відбитий у вірші "Пішли, господи, свою віраду...". "Безнадійно-сумними, надривними душу пророкуваннями поета" виконаний вірш "Російській жінці". Лиховісний образ нелюдського "світла", що губить наклепом весь краще, образ світла-юрби, виникає у віршах "Дві сили є — дві фатальні сили..." і "Чому молилася ти з любов'ю...".

У 1858 році призначений головою Комітету цензури іноземної, Тютчев не раз виступав у ролі заступника видань, підданих цензурній карі, що знаходилися під погрозою переслідування. Поет був глибоко переконаний у тім, що "не можна накладати на розуми безумовне і занадто тривале стиснення і гне без істотної шкоди для всього суспільного організму", що задача уряду повинні полягати не в придушенні, а в "напрямку" печатки. Реальна дійсність, однаково, постійно свідчила про те, що для уряду Олександра II, як і для уряду Миколи I, єдино прийнятним методом "напрямку" печатки був метод поліцейського переслідування.

Хоча Тютчев до кінця своїх днів займав посаду голови Комітету цензури іноземної (умер поет 15/27 липня 1873 року), і служба, і придворно-бюрократичне оточення обтяжували його. Середовище, до якого належав Тютчев, була далека йому; не раз із придворних церемоній він виносив відчуття досади, глибокої незадоволеності собою і всім навколишнім. Тому почуттям туги, самотності, розчарування перейняті майже всі листи Тютчева. "Я його люблю,— писав Л. Толстой,— і уважаю одним з тих нещасливих людей, що, незмірно вище юрби, серед якої живуть, і тому завжди самотні".